

İradə TUNCA

SEÇİLMİŞ

Əslində bizim hamımızın dəqiq bildiyimiz bir həqiqət var ki, nə qədər öyrənməyə çalışsaq da, elmi ixtirələrdən bəhrələnsək də, Aya uçaq da, okeanların dibinə enməyə cəhd eləsək də, biz həyatın yaranması, insan övladının bu günə qədər keçdiyi yol, dünyanın sirləri haqqında dəqiq heç nə bilmirik. Nə qədər oxusaq da, axtardığımız çox suallara cavab tapa bilmirik. Din kitabları bir söz deyir, elm kitabları başqa söz, nəyə inanacağımızı müəyyən etmək çətin-dir. Elmi nəzəriyyələri, dini ehkamlarımı? Öz adımdan danışım - yaşım artıqca cavab tapa bilmədiyim sualların sayı artır. Amma din kitablarında inandığım bir fikir var - "Elə hikmətlər var ki, onların dalınca getməyin, çünki sirri Xudadır".

***

Yəqin elə buna görə də izah etmək olmur. Allah hamını bərabər yaradıbsa niyə irqlərə, millətlərə ayırır? Niyə bu irqlərin bəziləri elə yarandığı ilk dövrlərin bəsitliyi ilə bu gün də mövcudluğunu davam etdirir? Niyə digərləri kosmosdakı evlərinin illüminatorundan Afrika cəngəlliklərindəki insan övladlarının tonqələtrafi rəqslərinə tamaşa edir? Onların insan olduğuna kiməsə şübhə eləmir. Amma yuxarıda onlara baxanlar da insandır. Niyə belə fərqlənirlər?

***

Mən həmişə böyük hərbi tarixi, böyük dövlətçilik tarixi olan millətlərə, xalqlara qibtə hissi ilə baxmışam. Yəqin bu da Tanrının sirlərindən biridir ki, dünyanı silkələyən türk boylarının bir qolu olsa da, nə dövlətimiz olub, nə də ordumuz. Təbii ki, mən ayrı-ayrı qalaların içinə sığınmış bir-birini qıran balaca xanlarımızı da, onların dəstələrini də nə dövlət, nə də ordu təsnifatına aid eləyə bilmirəm. Bu balaca dəstələr və balaca xanlar qoşun-ləşkər çəkib ancaq bir-birini qırmaqla, bir-birinin qanını içməklə məşğul idilər. Etiraf etmək lazımdır ki, bizim heç zaman böyük imperiya tariximiz olmayıb, Atilla, Çingiz xan, Əmir Teymur, Sultan Süleymanımız olmayıb.

***

20-ci əsr öz böyük təbəddülatları ilə bizi də yerimizdən tərpətdi. Biz də millət olaraq bu böyük dünyanın içində öz yerimiz haqqında düşünməyə başladığımız. Ən azından düşünməyə başladığımız. Düşüncə tarixinin yaranması başqa tarixlərin də yaranmasına təkan verdi. Və 1918-ci ildə cümhuriyyətin elan olunması azacıq da olsa bu millətin içində ruh oyanışının başlanğıcı idi. Daim əsarət altında yaşayan millət azadlığın, öz torpağının ağası olmaq duy-

ğusunun dadına baxmaq istədi. O vaxt bu alınmadı. Səbəblər çox idi, sadalamaq istəmirəm. Dövlətin, bayrağın nə olduğunu bilməyənlər birdən-birə anlamadığı qavramlardan irəli gələcək qanunları da həzm eləyə bilməyəcəkdi. Vaxt o vaxt deyildi.

***

Sonra yenə sarısaç, göygöz hakimlər gəldi və onlarla bərabər yeni ədalar, yeni hökmlər gəldi. Yalnız və yalnız 30-cu ildən sonra Azərbaycan adlanan bu kiçik

məmləkətin başında bu xalqla öz dilində danışa bilən, xalqın nə ilə nəfəs aldığına anlamaq bilən bir şəxs - Mirzəfər Bağırov durmağa başladı. Ziddiyyətli, mürəkkəb, ancaq yenə də özümüzə olan birisi. Hər bir şəxsə zamanın və məkənin rakursundan qiymət vermək lazımdır. Tarixin bütün rəngləri ilə. 20 il Azərbaycana hakimiyyət eləmiş bu şəxsə münasibət birmənalı deyil. Mən çox adamları tanıyırdım ki, onu fənatikcəsinə sevirirdilər. Ancaq ona nifrət edənlər də var idi. İnsanlar öz yaşadıkları dövrə bənzəyirlər. Kimisə dəyərləndirəndə bunları nəzərə almaq lazımdır. Ancaq bu bir həqiqətdir ki, uzun müddət hakimiyyətdə qalmaq üçün insanın böyük bacarıq və qabiliyyəti olmalıdır. Yeri gələndə zalımlıq da eləməli, hökmünü də yeritməli, rəhmətlik, adillik də etməli. Hakimiyyət budur.

***

Bizim yeni, yaxın tariximizin qısa fasilə ilə ən uzunmüddətli hakimiyyəti Onun əlində olmuşdu - Heydər Əliyevin. Təbii ki, haqqında bu qədər təriflər deyilmiş, - içində səmimiyyəti və umacaqlığı olmaqla, bir şəxs haqqında nəsə bir söz demək çətin-dir. Cəhd eləyək.

***

Sadə, orta hallı bir ailənin övladı olub əyalət şəhərciyindən böyük Kremlə, siyasi olimpə yüksələn bir yol keçmişdi. Əslində O, bir az da sovet hakimiyyətinin övladı idi. Çünki o dövrdə fəhlə oğlunun müxtəlif vəzifə pillələri ilə qalxması mümkün sayılırdı. Sadəcə ZƏKA, BACARIQ və QABİLİYYƏT olmaq şərti ilə. Əsas məsələ də elə bu idi. ZƏKA! Onu hamıdan fərqləndirən. Düzdür, xarici görkəmi də hər kəsə bənzəmədi. Hər zaman hər yerdə diqqəti

yətdən irəli gələn vəzifələri də icra etməyi hər kəs bacarmır.

***

Mən dedim ki, biz bir çox böyük xalqlardan fərqli olaraq dövlət, dövlət atributlarından məhrum olmuşuq. Hökmdarlar da dövlətin rəmzidir. Başqa xalqların 300-500 il əvvəl qışqırdıkları "Yaşasın kral!", "Padşahım, çox yaşa!" ifadələri bizə doğma olmayıb. Biz yadelli ağaların qarşısında əyilməyə məcbur olmuşuq. Ona görə də kimsəni qınamaq olmaz. Xalq içində qalan hissələri yönəldəcək şəxs axtarışındaydı və tapdı - HEYDƏR ƏLİYEV!

Mənə qalsa düşünürəm ki, Allahın tərifli yaratdığına heç bir əlavə mədhə ehtiyacı yoxdur. Və mən əminəm ki, Ona yaxınlaşıb şeir oxuyanların, fəxriyyə deyənlərin nə məqsəd daşdığını O hər kəsdən yaxşı anlayırdı. O, adamların hər sifətini görmüşdü. Vəzifədən gedəndə bütün bunlar üçün şərait yaranmışdı. Hansı canlılar üçün, kimliyin yox, nəçiliyin önəmli olduğunu çox gözəl bilirdi, hər kəsin dilini də bilirdi, kimin nəylə sakitləşəcəyini də bilirdi. Bilirdi. Bilib susduğu hikmətlər də çox idi. Hakimlər də insan övladıdır - ətdən, qandan, sümükdən. Onların da öz dərsəri, ağırları olur - nə qədər gizlətməyə çalışsalar da. Hər kəs də öz şikayəti, harayı, fəryadı ilə onlara müraciət edir. Gör onların çəkəcəyi nə qədərdir. Hələ üstelik bunları heç kimə demək mümkün deyilsə, ürəyini boşaltmağa adam tapmırsansa...

Hakimiyyət çox ağır yüküdür. Hər zaman şübhə içində dinlədiklərin haqqında düşünməlisən. Kim səmimi danışır, kimin söylədiklərinin arxasında nə durur. HÖKMDARLARIN ƏN BÖYÜK EHTİYACI SƏMİMİYYƏT VƏ SEVGİDİR, çünki yaltaqlar xorunun içində həqiqi sözü seçib ayırmaq da müşkül məsələdir. Mən bilmirəm O, gündəlik yazırdımı, xatirələrini kiməsə danışdı. Əgər yazıbsa, oxumaq istərdim. BİZDƏN QAT-QAT AĞILLI OLAN, NEÇƏ BAŞ YUXARIDA DURAN, UZUN VƏ KEŞMƏKEŞLİ YOL KEÇMİŞ BU AĞSAQQALIN ADI İNSAN QAYGILARINI, AĞRILARINI ÖYRƏNMƏK İSTƏRDİM. Sonuncu müsahibələrindən birində jurnalistə "siyasətdən yox, sevgidən, məhəbbətdən danışmaq" deyən siyasətçinin içində apardıqları nə idi? Hamının gözünün içində baxıb qəlbini dərinliklərinə nüfuz edə bilən bu şəxsin öz qəlbindəki duyğular nə idi? Və hər zaman düşündüyüm bir sual da var - niyə bir xalqın, bir millətin, bir tayfanın, hətta bir ailənin içində də bir fərd digərlərindən tamamilə fərqlənir, seçilir? Və seçilmiş olmaq asandır mı? Və bu fərqlənmənin bədəli nədir?

Yazarın arxivindən